

Ka efikasnijim mehanizmima zaštite dece od nasilja¹

Kakve su politike u oblasti zaštite dece od nasilja u Srbiji?

Zaštita dece od nasilja prepoznata je kao prioritet u brojnim zakonima i važnim strateškim dokumentima Republike Srbije. Posebno važan iskorak ka uobličavanju konkretnih politika na polju prevencije i zaštite dece od nasilja predstavljao je Nacionalni plan akcije za decu, koji je Vlada Republike Srbije usvojila 2004. godine, a koji je definisao opštu politiku zemlje prema deci do 2015. godine. U njemu je, kao jedan od sedam prioriteta, navedena zaštita dece od zlostavljanja, zanemarivanja, iskorišćavanja i nasilja, a kao jedan od specifičnih ciljeva izdvojeno je i uspostavljanje efikasne, operativne, multisektorske mreže za zaštitu dece od zlostavljanja, zanemarivanja, iskorišćavanja i nasilja (Nacionalni plan akcije za decu, 2004: 61). Kako bi se ovaj cilj ostvario, tokom 2005. godine izrađen je Opšti protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja.

Pored Opšteg protokola za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja, u periodu od 2006. do 2009. godine usvojeni su i posebni protokoli kojima su definisane specifične uloge i postupci u procesu zaštite dece od zlostavljanja i zanemarivanja u

okviru svakog relevantnog sektora u sistemu zaštite – u okviru sistema socijalne zaštite, policije, zdravstvenog sistema, obrazovno-vaspitnih ustanova, kao i u okviru sistema pravosuđa. Vlada Republike Srbije je tokom 2008. godine usvojila i Nacionalnu strategiju za prevenciju i zaštitu dece od nasilja, a tokom 2010. godine i Akcioni plan za njeno sprovođenje, koji se odnosio na period do 2015. godine. Donošenje nove Nacionalne strategije i Akcionog plana za prevenciju i zaštitu dece od nasilja predstavlja jednu od obaveza Republike Srbije u predstojećem periodu (MODS, UNICEF, 2017).

Kako je regulisana zaštita dece od nasilja na lokalnom nivou?

Kako bi se pružio efikasan odgovor na nasilje nad decom, neophodno je da u svakoj lokalnoj samoupravi institucije međusobno sarađuju. Osnovu za međusektorsku saradnju na lokalnom nivou predstavljaju sporazumi čiji bi potpisnici trebalo da budu predstavnici svih relevantnih institucija i organizacija. Podsticanje sklapanja lokalnih sporazuma o međusektorskoj saradnji na zaštiti dece od nasilja jedna je od smernica Opšteg protokola o zaštiti dece od zlostavljanja i zanemarivanja (Sl. glasnik RS, 2005).

U okviru istraživanja koje je sprovele Mreža organizacija za decu Srbije – MODS, u partnerstvu sa UNICEF Srbija, a uz stručnu podršku SeConS grupe za razvojnu inicijativu, priku-

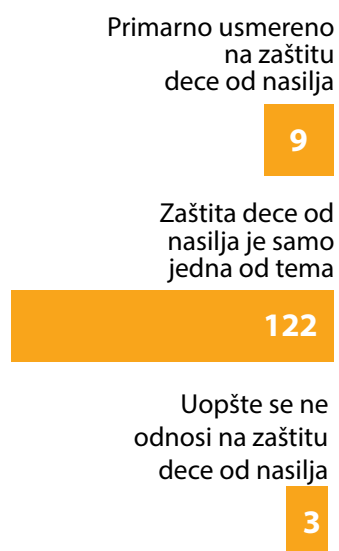
Član 19. Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta:

1. Strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće zakonske, administrativne, socijalne i obrazovne mere za zaštitu deteta od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povređivanja ili zlostavljanja, zapostavljanja ili nemarnog postupanja, maltretiranja ili eksploatacije, uključujući i seksualno zlostavljanje, dok je pod brigom roditelja, zakonskih zastupnika ili bilo koje druge osobe koja se brine o detetu.
2. Takve zaštitne mere treba, prema potrebi, da uključuju efikasne postupke za donošenje socijalnih programa za obezbeđivanje neophodne podrške detetu i onima koji se o detetu staraju, kao i drugih oblika zaštite i sprečavanja, utvrđivanja, prijavljivanja, prosljeđivanja, istrage, postupaanja i praćenja slučajeva ovde navedenog zlostavljanja deteta i, po potrebi, obraćanja sudu.

¹ Podaci koji se u ovom dokumentu koriste predstavljeni su u izveštaju „Međusektorska saradnja na zaštiti dece od zlostavljanja i zanemarivanja u lokalnim samoupravama – analiza lokalnih sporazuma“, koji je integralni deo IPA II projekta Zaštita dece od nasilja i promocija socijalne inkluzije dece sa smetnjama u razvoju u zemljama Zapadnog Balkana i Turske. Ovaj projekat sprovodi se u saradnji Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Ministarstva zdravlja, Ministarstva obrazovanja, nauke i tehnološkog razvoja Vlade Republike Srbije i UNICEF-a, uz finansijsku podršku Evropske unije.

pljeno je i analizirano ukupno 134 lokalna sporazuma koji se odnose na prevenciju i zaštitu od nasilja. Analizom je utvrđeno da se svega 9 lokalnih sporazuma primarno odnosi na zaštitu dece od nasilja, što znači da u najvećem broju lokalnih samouprava sporazum o saradnji institucija u oblasti zaštite dece od nasilja nije potpisan. Sa druge strane, samo u 3 slučaja sporazumi se uopšte ne odnose na zaštitu dece od nasilja. Najveći broj prikupljenih lokalnih sporazuma koji se odnose na nasilje samo je delimično usmeren na zaštitu dece od nasilja – deca se posmatraju kao jedna od žrtava nasilja u porodici.

Broj lokalnih sporazuma u odnosu na usmerenost na zaštitu dece od nasilja

Izvor: MODS, UNICEF, 2017.

Koji akteri bi trebalo da budu uključeni u međusektorsku saradnju?

Da bi lokalni sporazumi predstavljali dobru osnovu za međusektorsku saradnju, od velikog značaja je da svi važni lokalni akteri budu potpisnici sporazuma. Broj institucija/organizacija koje su potpisnice lokalnih sporazuma značajno varira i kreće se od 5 do 51. Analiza je pokazala da su policijske uprave, zdravstvene ustanove i centri

za socijalni rad potpisnici svih lokalnih međusektorskih sporazuma o nasilju. Tužilaštvo, sudovi, kao i različite obrazovno-vaspitne ustanove potpisnice su velikog broja lokalnih sporazuma, dok se organizacije civilnog društva i mediji znatno ređe javljaju kao potpisnici. Iako su organi lokalne samouprave potpisnici većine sporazuma, činjenica da ovaj akter nije potpisnik svih međusektorskih sporazuma otvara pitanje uključenosti svih važnih aktera, a posebno kreatora politika i donosilaca odluka, u sistem zaštite od nasilja (MODS, UNICEF, 2017).

Broj lokalnih sporazuma u kojima su pojedinačne institucije/organizacije potpisnice

Potpisnik sporazuma	Broj sporazuma
Organ lokalne samouprave – opština	125
Centar za socijalni rad	134
Policijska uprava/ stanica	134
Sudovi	114
Tužilaštvo	109
Zdravstvene ustanove	134
Predškolske ustanove	104
Osnovne škole	124
Srednje škole	108
Organizacije civilnog društva	67
Mediji	43

Izvor: MODS, UNICEF, 2017.

Kako do što efikasnijeg institucionalnog odgovora na nasilje nad decom na lokalnom nivou?

U velikom broju lokalnih samouprava u Srbiji sporazumi o međusektorskoj saradnji na zaštiti dece od zlostavljanja i zanemarivanja nisu usvojeni i postupanje institucija u slučajevima nasilja nad decom nije precizno definisano.

Prvi korak ka efikasnoj međusektorskoj saradnji institucija na zaštiti dece od nasilja je uspostavljanje dobre osnove za saradnju. Zato je važno da u svakoj lokalnoj zajednici postoji sporazum o saradnji institucija i organizacija na zaštiti dece od nasilja, da potpisnici budu svi relevantni akteri i da uloge svakog od njih budu sporazumom jasno definisane.

Analiza je pokazala da čak i kada se posmatraju lokalni sporazumi koji su usmereni specifično na decu, izloženost dece zlostavljanju i zanemarivanju gotovo isključivo se posmatra u kontekstu porodice, dok nasilje nad decom u drugim kontekstima (u školi, institucijama, digitalnom prostoru, zajednici) nije u fokusu. Pored toga, specifično ranjivim grupama dece, poput dece sa posebnim potrebama, dece na institucionalnom smeštaju, dece koja su žrtve seksualne i radne eksploatacije, dece koja su pripadnici manjinskih grupa (posebno dece romske pripadnosti), posebna pažnja ne posvećuje. Umesto toga, deca se posmatraju kao relativno homogena grupa (MODS, UNICEF, 2017).

Nasilje nad decom široko je rasprostranjeno i prisutno u svim kontekstima, a ne samo u kontekstu porodice. Zato je važno da u lokalnim sporazumima o međusektorskoj

saradnji na zaštiti dece od nasilja to bude prepoznato. Takođe, posebno je značajno prepoznavanje i specifičnih potreba najranjivijih grupa dece i usmeravanje kako nacionalnih, tako i lokalnih politika, da na njih adekvatno odgovore.

Koordinacija primene lokalnih sporazuma o međusektorskoj saradnji nije uvek jasno definisana, a u većini postojećih sporazuma nije određena kontakt osoba, radi lakše realizacije sporazuma – kontakt osoba određena je u svega 58 od 134 analizirana sporazuma, dok je u 98 lokalnih sporazuma o nasilju jasno definisano ko bi trebalo da predsedava koordinacionim telom za primenu sporazuma (MODS, UNICEF, 2017).

U lokalnim sporazumima o nasilju nad decom trebalo bi da bude jasno određeno ko je nadležan za koordinaciju rada na primeni sporazuma o međusektorskoj saradnji, kao i da bude obavezno da svaka institucija/organizacija koja je potpisnica sporazuma odredi kontakt osobu, u cilju olakšanja realizacije sporazuma.

Postojeći lokalni sporazumi o prevenciji i suzbijanju nasilja nisu javno dostupni, kao ni izveštaji o njihovoj primeni. Prema rezultatima analize lokalnih sporazuma, u svega 59 od 134 prikupljena lokalna sporazuma kao obavezno je navedeno izveštavanje javnosti o njihovoj primeni. Čak i u lokalnim samoupravama u kojima je izveštavanje o primeni protokola obavezno, veoma je upitno to da li se izveštaji uopšte podnose javnosti (ili nekom drugom), jer oni svakako nisu javno dostupni. Pored toga, postavlja se pitanje i šta izveštavanje o primeni sporazuma uopšte podrazumeva (koja je forma izveštavanja, koje segmente treba da obuhvati, u kom periodu se izveštava), jer to nigde nije precizirano (MODS, UNICEF, 2017).

Veoma je važno da javnost bude upoznata sa time na koji način institucije međusobno saraduju u oblasti prevencije i zaštite dece od nasilja. S obzirom na to da su lokalni sporazumi o zaštiti dece od nasilja malobrojni, u većini lokalnih samouprava takvo izveštavanje javnosti do sada nije ni moglo da postoji. Međutim, ukoliko bi se u narednom periodu dalje usvajali lokalni sporazumi koji su specifično usmereni na zaštitu dece od nasilja, izveštavanje javnosti o njihovoj primeni trebalo bi da bude obavezno, a način i učestalost izveštavanja trebalo bi da budu vrlo jasno određeni.

U Srbiji još uvek ne postoji usaglašen sistem evidentiranja nasilja uopšte, pa ni nasilja nad decom. Okviri za vođenje evidencije i dokumentacije o nasilju dati su u gotovo svim postojećim lokalnim sporazumima o prevenciji i zaštiti od nasilja i oni najčešće upućuju na to da bi u centru za socijalni rad trebalo da bude formiran jedinstven sistem evidencije slučajeva nasilja (MODS, UNICEF, 2017). Međutim, realno stanje je takvo da svaka institucija ima zaseban način evidentiranja slučajeva nasilja i često ne postoji pravovremena razmena raspoloživih informacija među svim relevantnim akterima.

Neophodno je uspostaviti relativno usaglašen sistem evidencije nasilja, a naročito nasilja nad decom. Pouzdani podaci o broju dece koja su žrtve nasilja, kao i informacije o različitim aspektima samog čina nasilja (vrsta izvršenog nasilja, počilac, kontekst itd) važne su za usmeravanje politika za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad decom.

Važan nalaz istraživanja o postojanju i funkcionalnosti multisektorske saradnje je saznanje da je, čak i kada sporazumi na lokalnom nivou postoje, veoma upitna stvarna efikasnost međusektorske saradnje, odnosno mera u kojoj su svi relevantni akteri zaista uključeni u proces zaštite dece od nasilja. Akteri koji bi, u skladu sa opisom svog posla, trebalo da raspoložu informacijama o međusektorskoj saradnji u oblasti zaštite dece od zlostavljanja i zanemarivanja, veoma često nemaju tačne informacije - ili ne znaju da li je lokalni sporazum uopšte potpisan ili lokalni sporazum o nasilju nad decom ne razlikuju jasno od drugih lokalnih sporazuma o nasilju (MODS, UNICEF, 2017).

Elementarna informisanost aktera koji bi trebalo da su uključeni u međusektorsku saradnju na zaštiti dece od nasilja je nužan uslov za uspostavljanje efikasne saradnje i pružanje adekvatnog odgovora na nasilje. Potrebno je sve zaposlene u institucijama i organizacijama, koje su uključene u sistem zaštite dece od nasilja, informisati o svim značajnim dokumentima kojima je ova oblast uređena. Takođe, potrebno je uspostaviti sistem praćenja i evaluacije efikasnosti multisektorske saradnje na lokalnom nivou, jer analiza protokola nije dovoljna za zaključivanje o tome kakvo je realno stanje.

SeConS

grupa za razvojnu inicijativu

SeConS grupa za razvojnu inicijativu je nezavisna organizacija stručnjaka, osnovana sa ciljem da doprinese dugoročnom socio-ekonomskom razvoju i poboljšanju životnih uslova pojedinaca i društvenih grupa u Srbiji i regionu. Nastala je 2005. godine kao inicijativa grupe sociologa i sociološkinja koji su se godinama bavili pitanjima društvenog razvoja na univerzitetima i u organizacijama civilnog društva u zemlji i inostranstvu. SeConS danas okuplja interdisciplinarne eksperte i ekspertkinje, koji sprovode empirijska istraživanja, analiziraju politike i procese, izazove i specifične društvene i ekonomske kontekste, gradeći pouzdanu bazu za dalju izradu metodologija, preporuka i mera koje doprinose razvoju i implementaciji nacionalnih, regionalnih i lokalnih politika. SeConS obrazuje, osnažuje i obučava druge organizacije i predstavnike institucija, a kvalitet rada i ekspertiza SeConS-a prepoznati su i izvan granica zemlje.

Tel: +381 11 412 12 57
Fax: +381 11 344 73 86
office@secons.net

 @seconsGRI

 @SeConS_GRI

 SeConS

 secons_gri

 www.secons.net

Reference:

- ▶ MODS, UNICEF (2017) *Međusektorska saradnja na zaštiti dece od zlostavljanja i zanemarivanja*, Beograd (u štampi)
- ▶ Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije (2007) *Posebni protokol o postupanju policijskih službenika u zaštiti maloletnih lica od zlostavljanja i zanemarivanja*, Beograd
- ▶ Ministarstvo pravde Republike Srbije (2009) *Posebni protokol o postupanju pravosudnih organa u zaštiti maloletnih lica od zlostavljanja i zanemarivanja*, Beograd
- ▶ Ministarstvo zdravlja Republike Srbije (2009) *Posebni protokol sistema zdravstvene zaštite za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja*, Beograd
- ▶ Ministarstvo prosvete Republike Srbije (2007) *Posebni protokol za zaštitu dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovno-vaspitnim ustanovama*, Beograd
- ▶ Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike Republike Srbije (2006) *Posebni protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja u ustanovama socijalne zaštite*, Beograd
- ▶ Ujedinjene Nacije (1989) *Konvencija o pravima deteta*, Njujork
- ▶ Vlada Republike Srbije (2004) *Nacionalni plan akcije za decu*, Beograd <http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/Nacionalni%20plan%20akcije%20za%20decu.pdf>
- ▶ Vlada Republike Srbije (2005) *Opšti protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja*, "Službeni glasnik Republike Srbije", 011-5196/2005 od 25. avgusta 2005. godine, Beograd
- ▶ Vlada Republike Srbije (2008) *Nacionalna strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja*, "Službeni glasnik Republike Srbije", broj 122/2008, Beograd
- ▶ Vlada Republike Srbije (2010) *Akcionni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja* "Službeni glasnik Republike Srbije", broj 15/10, Beograd

This project is supported by the European Commission

Prekogranična mreža za mir, međusobna pomirenja i ljudsku bezbednost

Prekogranična mreža za mir, međusobna pomirenja i ljudsku bezbednost je zajednička inicijativa partnerskih organizacija iz Bosne i Hercegovine (hCa i ORC), Bugarske (IRIS), Kosova (CDRP), Crne Gore (ZID), Srbije (SeConS) i Turske (hCa u Turskoj), čije je osnivanje podržala Evropska komisija. U okviru Mreže, svaka članica pristupa problemu bezbednosti iz drugačije perspektive, fokusirajući se na određeni aspekt (lokalni, građanski, regionalni) i oblast delovanja (zagovaranje, šira društvena mobilizacija, istraživanja). Zajednički imenitelj im je težnja ka bezbednosno orijentisanoj političkoj kulturi i strukturama u svojim sredinama. Umrežavanje ima za cilj jačanje održive transnacionalne građanske mreže kao aktera za očuvanje mira, međusobnog pomirenja i ljudske bezbednosti na lokalnom, nacionalnom i regionalnom nivou u cilju podsticanja i unapređenja društveno-političkih i pravnih transformacija u procesu evropskih integracija Balkana i Turske. Specifični ciljevi Mreže su izgradnja socijalnog kapitala, izrada preporuka za političke reforme, kao i umrežavanje lokalnog, regionalnog i EU nivoa.

U okviru Mreže sprovodi se niz aktivnosti, kao što su izgradnja kapaciteta, umrežavanje, istraživanje, zagovaranje, izrada godišnjih i tematskih izveštaja, organizacija regionalnih i međunarodnih konferencija i letnjih škola za istraživače i istraživačice u oblasti ljudske bezbednosti. Više informacija o Mreži: <http://cn4hs.org/>

